Da solen gik ned

- Historieopgave om inkariget og dets fald

Anna Liv Bolther 2.a

Historieopgave 2006

Indholdsfortegnelse

1. Indledning s. 3
1. 1. Præsentation af Litteratur s. 3- 4

2. Jagten på ”El Dorado” s. 5
- Redegørelse for den europæiske ekspansion, Inkariget og Spanien både før og efter deres møde med hinanden.

2. 1. Den europæiske ekspansion s. 5
2. 2. Inkariget s. 6
- 2. 2. 1. Ekspansion s. 6
- 2. 2. 2. Lokalsamfundet og religion s. 7- 8
2. 3. Spanierne og Pedro Pizzaro s. 8
- 2. 3. 1. Myten om ”El Dorado” s. 8 - 9
- 2. 3. 2. Pizarro s. 9
2. 4. Kultursammenstødet og inkarigets fald s. 9 - 10
- 2. 4. 1. Inkarigets fald s. 10 - 11

3. Sammenbrud s. 12
- Analyse af problemerne i inkariget før spanierne ankom, og forklaringer på dets undergang.

3. 1 Utilfredsheden lurer s. 12- 13
3. 2. Årsager til krisen s.13
- 3. 2. 1. Mititmas s. 13
- 3. 2. 2. Panakas s. 13 -14
- 3. 2. 3. Mangel på ekspansion og problemer med identifikation på grund af omfanget af rigets rammer s. 14 - 15

4. Forklaringer på inkarigets fald s. 16- 17
- Sammenfattende vurdering af årsager på inkarigets fald

Konklusion s. 18

Litteraturliste s. 19

Indledning

Jeg har i følgende opgave valgt at beskæftige mig med Inkariget, som, ud over at være en af de bedst kendte sydamerikanske kulturer, også fremstår som en af de mest velorganiserede på sin tid, blandt andet i kraft af sin samfundsstruktur og magtfordeling.
Inkaernes eksistens kan spores helt tilbage til 1100-tallet, men det var primært fra begyndelsen af 1400-tallet, at inkariget ekspanderede kraftigt og dermed opnåede at blive en af fortidens største statsdannelser. Imperiets magt og størrelse toppede omkring år 1500, hvor det efter talrige erobringer strakte sig fra Colombia i nord til Chile i syd. Men blot få år senere, i 1532, tog den spanske kolonisering af Sydamerika sin begyndelse og forårsagede dermed inkaimperiets sammenbrud.
På baggrund af disse kendsgerninger har jeg valgt at opstille følgende problemformulering:

I min opgave vil jeg først lave en redegørelse over både inkariget og Spaniens situation i tiden før og under deres møde med hinanden. Jeg vil også beskrive det første møde mellem de to civilisationer og redegøre for hvordan det spillede sig ud og endte.
Med den baggrundsviden jeg så i min redegørelse har fremlagt vil jeg gå dybere ned i en analyse hvor jeg primært vil forsøge at besvare spørgsmålet: ”hvilke faktorer gjorde, at par hundrede spanske mænd var stand til at indtage et så stort og etableret samfund som inkariget?”. Dette vil jeg gøre ved først at undersøge inkarigets tilstand i årene før og da spanierne ankom, og her vil jeg så søge efter ting som kan have haft indflydelse på inkarigets fald.
Til sidst vil jeg sammenfatte de mulige forklaringer på inkarigets fald, som jeg har fundet frem til og så afslutte med en konklusion.

1. 1. Præsentation af litteratur

Aarhus Universitetsforlag, 1992. (Historiker)
- *Overfladisk information om inkariget. God til at skabe overblik, men jeg brugte den næsten ikke.*

Bejder, P.: Solgudens Rige- Inkaernes historie og kultur. Systime 1993

- *En samlet fremstilling af inkaernes historie og kultur. Rigtigt god og går i dybden med mange ting selvom den måske ikke virker sådan på første håndsindtrykket. Den brugte jeg meget, under hele min opgaveproces.*

Bejder, P.: Inkaerne. Munksgaard 1995 (Inkaerne)
- Overblikslæsning.

Disselhoff *: El imperio de los incas y las primitivas culturas indias de los países andinos. Ediciones Orbis 1973.*
- *Bog på spansk om inkakulturen og andre primitive lande. Ret svær at læse, men også sjovt når man nu har spansk.*

Essinger og Grubb, B. og U.: Amerika, Amerika- To verdener. Munksgaard 1998
- *Gennemgang af den historiske udvikling i Amerika, fra spaniernes ankomst op til ca. 1900. Gode suppleringer med oversigter og kort.*

Heyerdahl, T.: Møde med solnedgangens indianere. ROTH 1992
- *Bog om opdagelsesrejserne og om indianerne der beboede kontinentet før europæerne kom dertil. Gode beskrivelser af de første møder mellem europæerne og de indfødte. .*

Homet, M. F.: Solens Sønner. Biilmann og Eriksen 1965
- *Marcel F. Homet´s dagbøger fra hans opdagelsesrejser. Kapitlet "El Dorado: Sagn og virkelighed" giver et godt indblik i hvad spanierne havde i tankerne da de rejste af sted, i søgen efter guld og nyt land.*

Jensen, S. A.: En rejse gennem Spaniens historie. Gad 1991
- *Bog om Spaniens historie. Brugt primært til at finde information om de forhold i Spanien som medførte den store ekspansion.*

Larsen, A. N.: Verden ifølge Columbus. Centrum 1992
- *Information om både de store opdagelser og inkariget, separat.*

Willemoes, P.C. J.: Historiske kilder- De store opdagelser. Gyldendal
- Historiske kilder. Masser af nyttig information omrking den europæiske ekspansion og de stor opdagelser i det hele taget.

2. Jagten på ”El Dorado”

- Redegørelse for den europæiske ekspansion, Inkariget og Spanien både før og efter deres møde med hinanden.

2. 1. Den europæiske ekspansion

Den første fase i det vi i dag kalder den europæiske ekspansion, eller de store opdagelser, kan regnes fra sidste halvdel af 1400-tallet til midten af 1700-tallet. I denne periode gik den vesteuropæiske feudalisme i opløsning. Handel og håndværksproduktion udviklede sig i industriel retning, og der blev skabt en ny arbejdsdeling - indenfor og mellem nationer. Samtidig skete der en befolkningsvækst med kraftig byvækst og øget efterspørgsel på mad og andre forbrugsvarer (kolonialvarer). Der havde allerede længe foregået et varebytte med lande og også plyndring af lande udenfor Europa, bl.a. gennem korstogene og det var også i disse fjerne egne uden for Europa at Spanien og Portugal valgte at satse på at rejse til i søgen efter rigdomme og forbrugsvarer som de kunne bringe med hjem til deres egen befolkning.

Udviklingen af skibsfart og navigation førte til store forandringer i 1400-tallet. Spanien og Portugal var som sagt de ledende i ekspansionen, over havene. Fyrsterne støttede disse opdagelsesrejser, og de første ture langs den vestafrikanske kyst hjembragte guld, krydderier og andre værdifulde varer. Fortjenesten blev brugt til ny ekspansion. Alliancer mellem handelsmænd, fyrstehuse og de nye nationalstaters militærapparater - forstærket af en kristen missionsiver - satte hurtigt gang i handels- og erobringstogterne. Asien var det vigtigste mål, og Columbus troede til sin dødsdag, at det var der, han var kommet til, da hans skib blev skyllet op på Amerikas kyst i 1492. Sidst i 1490’erne gennemførte Vasco da Gama sin berømte rejse rundt om sydspidsen af Afrika til Asien og opdagelsernes tid var for alvor begyndt. Nu var intet umuligt. Dette var optakten til europæernes kolonisering af Nord- og Sydamerika og den kultur- og folkemordspolitik, som den dag i dag praktiseres overfor indianerne.

Spanien koncentrerede sig primært om Latinamerika, og det var her de fandt inkariget, og det er altså også her min opgave begynder.[1]

For bedre at kunne forstå den indflydelse spanierne havde på Inka civilisationen, må man først se begge samfund som to forskellige enheder. Ved at kende og forstå deres baggrund er det lettere at kom til erkendelse af hvilken enorm effekt sådan et møde havde.

[1] Willemoes s. 9- 10 og Essinger og Grubb s. 15- 17, Heyerdahl hele kapitel 3 , 4 og 5. Jensen 70 – 80.

2. 2. Inkariget

Et andet sted i verden havde en civilisation, ligesom Europa, i løbet af de sidste hundrede år gennemgået en massiv ekspansion.

Inkariget var et indiansk samfund, som eksisterede 1100-1533 og hvor solen blev tilbedt som en guddom. Inkaerne boede oprindelig i Peru og Bolivia i Sydamerika men ekspanderede igennem årene betydeligt og strakte sig få år før dets fald fra Colombia i nord til Chile i syd. Geografisk set spændte forholdene i imperiet vidt fra ørken til sneklædte bjerge, plateauer og endeløse steppelandskaber. Langs kysten var landbrug kun muligt nær de mange floder eller ved hjælp af avanceret overrisling, og derfor spillede fiskeri en vigtig rolle for befolkningen. Peru ligger så nær ækvator, at temperaturforskellen mellem sommer og vinter er ubetydelig; derimod er det højden, der er afgørende for, hvad der kan dyrkes, og det er derfor man i inkariget videreudviklede idéen med terrasser. Perus klima taget i betragtning, har man haft en meget høj udnyttelsesgrad af jorden, og befolkningen i inkariget har besiddet en helt unik evne til at tilpasse sig det hårde klima og vanskelige terræn, hvilket uden tvivl stadig den dag i dag er grund til beundring og fascination. [2]

2.2.1 Ekspansion

Manco Capac var den første inka. Han blev tilbedt som direkte efterkommer af Solguden og havde gudestatus ligesom sine efterfølgere. Han anses som en af de mest magtfulde ledere og begyndte som den første at organisere og opdele hovedstaden Cuzco, og er siden blevet betegnet som dynastiets grundlægger.[3]

Først fra ca. 1438, med indsættelsen af Pachakúti som den niende Inka, tog udviklingen for alvor fart. Han iværksatte talrige erobringer, og det syntes som om, Peru kulturelt og økonomisk nåede et stadium, hvor imperialistiske tilbøjeligheder gjorde sig gældende. Pachakúti havde usædvanlige administrative evner, hvilket i høj grad har været nødvendigt, eftersom forskere har fastslået, at inkariget i sin storhedstid havde omkring 12 millioner indbyggere. Taget i betragtning, at de 12 millioner omfattede 20 forskellige sprog og dialekter og op til hundrede etniske grupper, forstår man, at det har været en enorm planmæssig opgave at holde sammen på og stadig udvide imperiet. [4]

[2] Larsen s. 95
[3] Bejder s. 31
[4] Larsen s. 91

2.2 2. Politik og religion

Grundpillen i inkariget var *ayulluen*. En ayullu var en slægtskabsgruppe, dvs. et lokalsamfund, baseret på reelt eller kulturelt betinget slægtskab. Hver ayullu fremstod som en selvstændig økonomisk enhed, og det var derfor dem som udgjorde inkastatens skattegrundlag. Øverst i hierarkiet, under Inkaen, var aristokratiet, som bestod af rådgivere, præster og embedsmænd. Under dem regerede fire *Tocrioc'*er, som kontrollerede hver af de fire provinser, inkariget var delt op i. Under dem fandtes *kurakaer,* som var lokale høvdinge, der varetog den daglige administration af ayullus, og dermed fungerede som lokalsamfundets forbindelse til inkastaten. Jorden var ayulluens hovedindtægtskilde, og den blev tildelt ayulluen nøje afpasset efter den enkelte families behov. Ayulluen kom ikke til at eje jorden, men familierne havde brugsret til den og lov til at beholde en del af produktionen. Hver gang nye områder blev erobret, blev jorden delt i tre, hvoraf det ene stykke blev tildelt ayullus, mens de to andre gik til henholdsvis inkaen og religiøse formål som jeg vil komme nærmere ind på senere. Integrationen af disse nye stykker land forløb som regel forholdsvist gnidningsløst og på den måde opnåede inkastaten at få skabt et loyalitets- og afhængighedsforhold mellem centralmagt og lokalområderne, som var med til at danne fundamentet for ekspansionen.[5] Alt i inkariget var desuden, som jeg også kort nævnte før, baseret på, at Inkaen var Solens søn og riget blev regeret derefter. Der var således tale om et religiøst baseret samfund, hvor der herskede en tæt sammenhæng mellem religion og politik.[6]

Sådan kan man beskrive Inkarigets struktur generelt, men på det tidspunkt spanierne ankom, var der uro i det ellers meget stabile samfund. Inkaen på dette tidspunkt, Inka Huayana Capac, ville dele hans rige i to, og dermed give begge hans sønner en lige stor halvdel at regere. Ingen af brødrene havde desværre lyst til at dele, og dette medførte således at riget brød i borgerkrig mellem de to brødre Atahualpa and Huáscar. Atahualpa løb til sidst af med sejren, og tog fuld kontrol over imperiet. Sådan så situationen ud da spanierne ankom til Peru.[7]
Inkariget repræsenterede i 1400-tallet den dominerende indianerkultur i Sydamerika, og historien om inkariget er historien om et af de mest velorganiserede samfund i fortidens Latinamerika. Deres samfund var indrette på en høj teknologisk plan og der er fundet beviser fir at de både kendte til matematik, geometri, såvel som kirurgi og astronomi. [8]

.

[5] Bejder s. 58- 64 og Larsen s. 91
[6] Bejder s. 87
[7] Bejder s. 7
[8] Heyerdahl s 119

”Enhver tid må bedømmes på sine egne præmisser, men det er uomtvisteligt, at inkastaten repræsenterede et højt civilisatorisk og teknologisk niveau, især når man tager den klimatiske variation og til tider yderst ugæstfrie natur i betragtning”

Verden følge Columbus s. 95

2. 3. Spanierne og Pizzaro

Lige siden de første opdagelsesrejsende satte sejl i midten af 1400-tallet forsøgte spanierne konstant at ekspandere mere og mere og på den måde opnå endnu mere magt. Erobringer og militære sejre skulle føre til flere jordbesiddelser og på den måde resultere i at Spanien ville genvinde den magt og status som var blevet stærkt svækket i de foregående år, hvor spanierne havde, måtte erobre store dele af deres land tilbage fra muslimerne[9]. Den lange kamp havde svækket Spanien stærkt og de stod nu med store sociale og psykiske problemer som sygdom og fattigdom. Spaniens mål var nu at oprette en direkte forbindelse til Østen. Det primære motiv for spaniernes ivrige søgen var altså rigdom, magt og ære- altså at udsuge de resurser der nu var at finde i den nye verden og bringe dem hjem til deres eget land.[10]

2.3.1. Myten om ”El Dorado”

Som tiden skred frem og sammenløbende med at man hele tiden opdagede nye spændende og mystiske steder, blev disse materialistiske motiver sat sammen med en følelse af generel nysgerrighed. Selvom at Spanierne ikke havde så meget reel fakta om den ikke- europæiske verden, verserede der derimod rigeligt med beretninger og fabler om disse ukendte steder. Der var uendelig mange eventyr om fjerne lande og om civilisationer fyldt med skatte og skønhed i omløb, fortællinger om fantastiske rigdomme og ikke mindst om mærkværdige steder fyldt med underlige og udsædvanlige mennesker og dyr. En hel del af disse myter fik hurtigt sådan en udbredelse og accept at de også kom til at spille en afgørende rolle blandt motiverne til de store opdagelsesrejser og adskillige beretninger fra selve opdagelsesrejserne viser tydeligt, hvor stærkt disse fabler optog sindene hos de ivrige og eventyrlystige rejsende. Nysgerrigheden opnåede status som motiv ligeså vel, som jagten på materialistiske ting gjorde. Fablen om Guldflodslandet: det famøse ”El Dorado”, der først opsøgtes i Afrika, og dernæst i Den Nye Verden er i dette tilfælde særdeles værd at lægge

[9] Red. Mauerne. Jensen Kapitlet: Reconquista + s. 70 - 80
[10] Willemoes s. 9

mærke til, da dette beretningens sted faktisk senere viste sig at være den mægtige civilisation jeg beskrev i sidste afsnit, nemlig Inkariget. [11]

2.3.2. Pizarro

I forbindelse med opdagelsen af Amerika få årtier tidligere, havde spanieren Francisco Pizarro gentagne gange hørt rygter om Andesbjergenes rigdomme, og han sejlede derfor i året 1515 til Peru efter at have fået tilladelse dertil af Spaniens Kong Carlos V. Her begyndte han eftersøgningen af dette "El Dorado". Først i 1531 havde Pizzaro heldet med sig, da han sammen med knap 200 mænd, 62 ryttere og 102 infanterister, gjorde landgang i Tumbez på den Sydamerikanske stillehavskyst. [12]

2. 4. Kultursammenstødet og Inkarigets fald

Da spanierne i 1532 trådte i land Peru, blev de mødt og behandlet med respekt. Inkaerne vidste udmærket at der var hvide mænd på vej. Rygtet om de skæggede mænd havde hurtigt spredt sig allerede omkring 1520 da de første gang blev set i regionen.[13]

Igennem samtaler med forskellige indfødte erfarede Pizzaro hurtigt om borgerkrigen, og også om hvor Atahualpa befandt sig. På den lange rejse mod Atahualpas opholdsted erhvervede spanierne indfødte som var loyale overfor Huáscar og samtidig erhvervede de også mennesker fra de stammer som inkaerne i sin tid havde erobret. Disse mennesker havde jo selvfølgelig stadig en del interne problemer med inkastaten. Da de endelig fandt Atahualpa blev der arrangeret et møde med ham og spanierne. Det mest berømte øjnevidne skildring om spaniernes erobring af inkariget handler om hvordan dette møde lod sig spille ud, det er fortalt af Pizzaros nevø, og den går i korte træk således: Inde i byen lod spanierne en munk holde en prædiken for Atahualpa på spansk. Selvsagt forstod han intet af det der blev sagt, og det lod han dem vide via en tolk. Munken talte længe om Gud som den treenige Gud, og han holdt i sine hænder et kors og bønnebogen. Da Inkaen fortalte dem at han ikke forstod hvad de sagde, gik munken hen og gav ham bønnebogen som forklaring på sin tale. Atahualpa kastede et blik på den og lod den derefter falde til jorden. Det opfattede spanierne som en besudling af de hellige skrifter, og de gik straks til angreb.

Dette endte med at spanierne tog Atahualpa til fange og senere dræbte ham, og efter dette begyndte nedlæggelsen af inkariget for alvor.[14]

---

[11] Homet s. 95 - 96
[12] Willemoes s. 105
[13] Bejder s. 7
[14] Willemoes s. 105- 107

Man kan selvfølgelig ikke være helt sikker på at det rent faktisk var sådan at tingene gik for sig, men historien viser tydeligt hvor stor en indflydelse religion havde i dette kultursammenstød. Spanierne, som havde en baggrund i et Spanien som på dette tidspunkt levede under et stærkt katolsk styrer, tolererede ikke den blasfemi de følte Atahualpa udførte da han smed biblen på gulvet. De tolererede heller ikke andre religioner end deres egen. Faktisk foregik der på dette tidspunkt en udrivelse af andre religioner end den katolske i Spanien, hvilket også begrunder den omvendelse til kristendommen som spanierne udførte mod de indfødte efter de havde erobret landet.[15]

2.4.1 Inkarigets fald

Indianerne blev opfattet som vilde, barbariske hedninge uden rettigheder i eget land. På trods af at de som sagt tog imod spanierne med åbne arme, blev der ikke vist nogen nåde. De hvide så det som deres soleklare ret at fordrive indianerne fra alt frugtbart land. Alle midler var tilladte.
I Cortés fodspor, som en ti år før havde erobret det mægtige Azteker rige i Mexico, lykkedes det Francisco Pizarro og hans mænd at overtage det enorme imperium på blot syv korte år.
Bortset fra de åbenlyse forskelle med hensyn til religion, var spaniernes hunger efter guld også ret aktuel, hvis man søger efter motiver for den drabelige nedslagtning. Som jeg nævnte tidligere kom Pizarro og hans mænd fra et på dette tidspunkt svækket Spanien. Hvilket bedre motiv kan man finde når man skal nedlægge et folk uden t tænke på deres velbefindende, end guld og rigdom? [16]
Guld, gud og grådighed- tre ord som tit er med til at beskrive erobringen af den nye verden, og når man taler om inkaerne kunne det ikke være mere sandt. På grund af disse tre ord faldt inkariget midt i noget som i hvert fald geografisk set var deres storhedstid. Dette skænkede spanierne dog ikke megen tanke. De indfødte blev taget til fange, dræbt og tvunget til at arbejde for spanierne i deres søgen efter guld. Mange af inkaerne døde under det hårde arbejde. En anden årsag til denne voldsomme nedgang i befolkningstallet var at spanierne havde medbragt en række sygdomme da de ankom. Sygdomme som de peruanske indianere ikke var modstandsdygtige overfor. Oven I alt denne tragedie blev inkaerne tvunget til at blive omvendt til en religion de ikke troede på. Omvendelsen af indianerne var hård og skete blandt andet ved at de oprindelige templer blev ødelagt, hvorefter der blev bygget katolske kirker ovenpå fundamentet. [17] Dette må uden tvivl have

[15] Jensen 70 - 80
[16] Heyerdahl kapitel: De erobrede fortæller
[17] Heyerdahl s. 98 – 107, Inkaerne s. 16

skabt en kæmpe fortvivlelse hos de meget religiøse inkaer og været skyld i en massiv følelse af mangel på identitet.
Først i 1542 var inkariget totalt underlagt spansk styrer, en del langsommere end det havde taget Cortés at nedligge Azteker riget et årti før, til gengæld kan man uden tvivl konkludere at ødelæggelsen af inkariget var meget mere massiv. [18]
I hele Latin Amerika var der ved spaniernes ankomst ca. 100 millioner indbyggere men 100 år efter var der kun små 10 – 20 millioner tilbage.[19]

[18] Willemoes s. 30
[19] Inkaerne s. 16

2. Sammenbrud

- Analyse af problemerne i inkariget før spanierne ankom, og forklaringer på dets undergang..

3. 1. Utilfredsheden lurer

For at kunne finde dækkende svar der kan forklare inkarigets fald er det vigtigt at kende en del til inkarigets situation på en dybere plan før og da spaniernes ankom, da denne situation uden tvivl havde en hel del at gøre med at en civilisation så mægtig som inkariget så hurtigt brød sammen og overgav sig selv til spanierne. Jeg beskrev kort i mit redegørende afsnit "Inkariget" om inkarigets generelle struktur og magtinddeling, og til sidst nævnte jeg kort at der herskede en borgerkrig på det tidspunkt spanierne ankom. I de følgende afsnit vil jeg komme nærmere ind på denne borgerkrig og problemerne der ulmede i inkariget generelt.

Ligesom Inka Pachakúti i høj grad stod for den ekspansionsmæssige udvikling af inkariget, bærer han ligeledes en stor del af skylden for dets sammenbrud. I løbet af sin regeringstid (1438-71) begyndte han en ambitiøs omstrukturering, som kom til at berøre de lokale forhold, hvorfor indre uro og oprør begyndte at dukke frem over alt. Dette fik i sidste ende alvorlige konsekvenser for sammenhængen i lokalsamfundene og inkastaten, som dermed svækkedes.

I de følgende afsnit vil jeg forsøge at gøre rede for netop de faktorer, der forårsagede imperiets sammenbrud, altså de forhold som var skyld i denne uro i inkariget. [20]

Når man søger efter reel viden om de oprør som fandtes i inkariget i tide før Spanierne ankom, er det tit meget uensartede svar man finder. Hvis man umiddelbart koncentrere sig om antiinka-kilderne, kan man nemt få det indtryk, at de underlagte samfund (Dem som inkariget i sin tid havde erobret under deres ekspansion) konstant gjorde oprør mod inkariget. Modsat er proinka- kilderne ikke meget for at tale om de oprør der nu engang indiskutabelt var.

"I den tidlige inkatid – frem til inka Viracocha (-1438)- var der stort set ingen oprør. Befolkningen var tildfreds med det nye overherredømme, der ikke greb nævneværdigt ind i aylluens dagligdag. Men lige før Inka Viracochas død i 1438 kom det første tegn på krise. Chancaerne, der boede omkring Titica- søen, slog de inkatro ledere i lokalsamfundet ihjel og drog mod Cuzco. Her forsøgte chanca- hæren at omringe byen, men uden held, for efter langvarige kampe blev chancaerne slået tilbage (…) Herefter fulgte en periode med uro i Cusco området."

[20] Disselhoff s. 90

Solgudens rige s. 84

Man kan finde massere af kilder fra efter 1438 der beretter om oprør i inkariget og det var et meget splittet inkariget, som Pizarro og hans knap tohundrede soldater i 1532 mødte, da de gik i land ved Tumbez i Peru. [21]

3. 2. Årsager til krisen

Der findes mange teorier der begrunder hvorfor der var så meget uro i inkariget i tiden før, og på det tidspunkt da spanierne ankom. Eftersom den herskende borgerkrig og den store uro og utilfredshed som ulmede rundt omkring i inkariget på dette tidspunkt kun kan betragtes som yderst relevant når man søger efter en dybdegående forklaring på inkarigets fald, har jeg undersøgt mange af disse teorier og jeg vil i dette afsnit beskrive de årsager til krisen i inkariget, jeg personligt finder mest relevante.

3. 2. 1. Mitimas

Det første har at gøre med begrebet *mitimas,* eller ”nybyggere”. Under ekspansionen havde Inkaerne benyttet og udvidet det gamle fænomen *mitimaes,* der var en permanent tvangsarbejdsydelse. Mitimaes tjente Inkaens interesser; til gengæld kompenserede aristokratiet herfor med uddeling af gaver. I lighed med de andre vigtige faktorer i inkarigets ekspansion, var mitimaes et præinkafænomen. Men til forskel fra de andre præinkaiske traditioner, betød den store udbredelse af *mitimaes* i imperiet, at de kom til at fremstå som et element af uro og brud på den sammenhæng, der ellers var kendetegnende for ekspansionen. *Mitimaes* greb dermed radikalt ind i lokalsamfundet og var på den måde medvirkende til imperiets opløsning.[22]

3. 2. 2. Panakas

Et andet vigtigt aspekt i imperiets sammenbrud var begrebet *panaka,* som var det aristokratiske svar på ayullu, altså på lokalsamfundet. *Panaka,* dvs. slægtskabsgruppe, som dermed kom til at bestå af Inkaens familie og efterkommere. *Panakaens* vigtigste opgave var at forestå tilbedelsen af forfædre. Når en Inkahersker var død, blev han balsameret, hvorefter familien og aristokrater vågede over ham. Men, som Bejder påpeger: ”En afdød Inka blev ikke betragtet som død i vores vesteuropæiske forståelse af begrebet.” Tværtimod, mumierne af Inkaerne blev båret frem ved enhver

[21] Bejder s. 12
[22] Bejder s 30

ceremoni og festlig lejlighed, som for at understrege deres hellighed. Til en *panaka* hørte store rigdomme, som jord, huse, guld og sølv. P. Bejder beretter om, hvordan hver Inka forsøgte at overgå den foregående i besiddelser, og om betydningen for de afdøde, at deres efterkommere bevarede jorden og værdierne. Jorden gik med andre ord ikke i arv til den nye Inka, som dermed selv måtte skaffe sig nye marker og rigdomme. Inka Pachakúti udvidede disse *panakaer,* men de afdødes jordbesiddelser skulle vise sig at blive et stort problem for inkastaten. *Ayulluerne* måtte afgive jord til panakaerne af den tredjedel, som de ellers selv var berettiget til, hvilket skabte utilfredshed.[23]

Således opstod endnu en af grundene til det begyndende oprør i imperiet, som blev indledningen til den borgerkrig der i 1530 herskede mellem halvbrødrene Huascár og Atahualpa, inden Pizarro og hans mænd ankom i 1532.

3. 2. 3 Mangel på ekspansion og problemer med identifikation på grund af omfanget af rigets rammer

udover problemerne med mitimas og panakas var der yderligere to ting, der spillede ind som årsager til krisen. Først og fremmest det faktum, at inkariget i de sidste årtier inden Pizarros kolonisering, ikke formåede at ekspandere

Nævneværdigt. Lokalsamfundenes ressourcer blev færre pga. den manglende ekspansion, og oprørene var udtryk for et modsætningsforhold mellem lokalsamfund og centralmagt. Der opstod oprør i ayulluerne og folk protesterede mod at være tributydende. Hvorfor skulle de give gaver til og hjælpe folk som boede over 3.000 km væk, når de knap nok havde nok til at dække deres egne behov?

Sidst, men ikke mindst havde inkadynastiet efter mange år med talrige erobringer, tydeligvis nået grænsen for sine egne fysiske rammer, og størrelsen, der før havde været imperiets styrke, blev nu til dets svaghed. Befolkningerne i de fjernere egne af territoriet havde svært ved at identificere sig med centeret, Cuzco, der ganske enkelt lå for langt væk. Denne mangel på identitet, svækkede Inkaens politiske magt og således imperiets styrke, og det var endnu et skridt i retning af inkarigets endelige opløsning.[24]

[23] Bejder s. 45
[24] Inkaerne s. 55- 56

Alle disse ting var således med til at ryste inkariget i deres grundvold, og de skaber et overblik over hvilke ting som lagde op til konflikten mellem halvbrødrene Huascár og Atahualpa omkring år 1530, kort tid før spanierne ankom.

4. Forklaringer på inkarigets undergang
- Sammenfattende vurdering af årsager til inkarigets fald

Vi ved nu fra det forrige afsnit at det var et yderst stærkt splittet inkarige de knap 200 spanierne og deres kaptajn Pizarro blev mødt af da de i 1532 lagde til ved Perus kyst. Efter at have undersøgt inkasamfundets organisering, kultur og religion finder man svar på hvorfor inkariget var i stand til at ekspandere så hurtigt og vidt, men samtidig finder man også flere svar på spørgsmål omhandlende sammenbruddet der i høj grad er præget af problemer indenfor organisation, kultur og religion. Disse uroligheder kolliderede nemlig til sidst i en borgerkrig som gjorde at Inkariget befandt sig på et utroligt sårbart stadie da spanierne trådte i land, og i denne sårbare tilstand blev de således også hurtigt besejret. Denne forklaring finder jeg selv mest troværdig da der er utallige kilder som kan beskrive disse uroligheder i inkariget, men der er også andre forklaringer som man kan tage til eftertanke og supplere til teorien om at det mægtige rige først og fremmest faldt fordi det befandt sig på et meget internt sårbart stadie da det blev angrebet. Spanierne havde Inkariget i deres hule hånd, og tøvede ikke med hensynsløst at tage brug af deres teknologiske overlegenhed og samtidig udnytte inkarigets indbyrdes stridigheder til deres fordel.
En af de mest kendte og måske også en af de mest realistiske forklaringer kan man finde i en af de mange nedgangsmyter som der er blevet fortalt om inkariget:

"Inka Viracocha (- 1438) havde i en drøm forudset, at riget ville blive invaderet af en flok skæggede mænd. Drømmen blev i al hemmelighed overleveret fra Inka til Inka, og da Pizarro og hans spanske krigere ankom til inkariget , troede Atathualpa, at drømmens spådom var ved at gå i opfyldelse. For den øvrige befolkning passede legenden om skaberguden, Viracocha, der havde forladt inkariget for siden at skulle vende tilbage, præcist på de skæggede mænd. Ifølge denne teori betragtede inkaerne spanierne som guddommelige skikkelser man ikke kunne stille noget op mod! Det var altså skæbnen og ikke spanierne der besejrede inkariget."

Solgudens rige s. 12

Denne teori opbakkes igen helt sikkert af den viden vi har om inkaernes forhold til religion, som var grundlæggende i deres samfund. Selvfølgelig var de meget overtroiske.
En anden eller i hvert fald en medvirkende årsag til spaniernes sejr kan også findes i det at spanierne medbragte heste. Disse kendte inkaerne ikke til og de må havde været skrækslagene for

spanierne i deres skinnende rustninger, der red på disse ukendte dyr. Her har vi en faktor som både kan forbindes med kultursammenstødet i det at inkaerne jo selvfølgelig blev bange for noget som lå så fremmed for dem, men også igen kan det forbindes med religion i det at inkaerne jo som sagt var meget religiøse og helt sikker må, som den forrige forklaring jo også bekræfter, havde forbundet spanierne som red på disse mærkelige væsner med guder.

Konklusion

Inkariget repræsenterede i 1400-tallet den dominerende indianerkultur i Sydamerika, og historien om inkariget er historien om et af de mest velorganiserede samfund i fortidens Latinamerika. Efter et par hundrede år med voldsom ekspansion skulle det dog vise sig, at visse af disse traditioner, som ellers havde været grundstenene til imperiets ekspansion, i sidste ende var med til at forårsage dets svækkelse og senere fald. Således så vi i kapitlet ”Årsager til krisen” hvordan for eksempel *mitimaes* og *panakaernes* jordbesiddelser fik en afgørende indflydelse på inkarigets stabilitet. Inka Pachakúti havde med udvidelsen af disse traditionelle mitimaes og panakas brudt sædvanen og sammenhængen i imperiet. Dette brud rystede riget i dets grundvold, og fik dermed indflydelse på konflikten mellem halvbrødrene Huascár og Atahualpa omkring år 1530. En konflikt, der endegyldigt manifesterede den splittelse af imperiet, der længe havde været optræk til, og som dermed kom til at betyde, at spanierne fik let spil, da de ankom til inkariget i 1532. Inkaerne havde mistet kontrollen over det ellers så stabile og velorganiserede samfund. Det blev således enden på et ellers imponerende kultursamfund. Andre ting som spillede ind, når man diskutere hvorfor inkaerne så let lod sig overmande, kan være spørgsmålet om religion og at inkaerne simpelthen troede på at de ugerninger som blev gjort mod dem var skæbnen.

Litteraturliste

Aarhus Universitetsforlag, 1992. (Historiker)

Bejder, P.: Solgudens Rige- Inkaernes historie og kultur. Systime 1993

Bejder, P.: Inkaerne. Munksgaard 1995 (Inkaerne)

Disselhoff *: El imperio de los incas y las primitivas culturas indias de los países andinos. Ediciones Orbis 1973.*

Essinger og Grubb, B. og U.: Amerika, Amerika- To verdener. Munksgaard 1998

Heyerdahl, T.: Møde med solnedgangens indianere. ROTH 1992

Homet, M. F: Solens Sønner. Biilmann og Eriksen 1965

Jensen, S. A.: En rejse gennem Spaniens historie. Gad 1991

Larsen, A. N.: Verden ifølge Columbus. Centrum 1992

Willemoes, P.C. J.: Historiske kilder- De store opdagelser. Gyldendal